

Pražák, Richard

Jubileum Gábora G. Keménye

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1974-1975, vol. 23-24, iss. C21-22, pp. 181-183

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101978>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

a metodologii pomocných věd historických, zvláště pak v oboru středověké diplomatiky.

Docentka S. Dušková se věnovala od svého ustanovení asistentkou velmi svědomitě a odpovědně rovněž práci pedagogické. Podílela se s profesorem Šebánkem významným způsobem na budování oboru archivnictví na filozofické fakultě UJEP v Brně a přispěla velmi podstatně k tomu, že si tento obor získal a udržel velmi dobrou úroveň. Spolupracovala jako členka autorského kolektivu na vydání studijní příručky z pomocných věd historických *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971. Vychovala za dlouhá léta své vědecké a pedagogické činnosti mnoho absolventů, kteří působí s úspěchem v archivní službě i vědeckých a odborných ústavech především na Moravě, ale rovněž i v Čechách a v některých případech i na Slovensku. Po odchodu profesora Šebánka do důchodu se stala r. 1970 vedoucí oboru archivnictví na katedře historie a archivnictví filozofické fakulty UJEP.

Jako učitelka, vědecká pracovnice a vedoucí oboru udržuje úzké kontakty s absolventy i odbornými a archivními pracovníky doma i v zahraničí. Je členkou vědecké archivní rady ministerstva vnitra a Komise pro vydávání středověkých historických pramenů při Ústavu československých a světových dějin ČSAV v Praze. Připravila a redakčně řídila sborník z oboru diplomatiky a diplomatické medievistiky *Folia diplomatika*, který vyšel ve Spisech filozofické fakulty v Brně r. 1971, a podílela se na přípravě a redakci jeho druhého svazku, který byl předán redakci Spisů filozofické fakulty brněnské univerzity k vydání r. 1975. V souvislosti s přípravou edice Českého diplomatáře pracovala v letech 1965 až 1969 několikrát v archívech v Polsku, Rakousku, NDR a NSR. V roce 1965 se zúčastnila Mezinárodního historického kongresu ve Vídni, v roce 1969 přednášela na kongresu Komise pro diplomatiku při CISH ve Fribourgu ve Švýcarsku, r. 1973 přednesla referát na kongresu této komise v Budapešti a r. 1974 se zúčastnila vědeckého symposia polských historiků pomocných věd historických ve Vratislavi.

Docentka PhDr. Sáša Dušková, DrSc., věnovala učitelkému působení a vědecké práci na filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně plnou polovinu svého života a může s uspokojením pohlédnout zpět na své dílo. Přáli bychom si a přáli bychom také jí, aby s jí vlastní houževnatostí a elánem v tomto díle ještě dlouho pokračovala a dosáhla dalších úspěchů ve vědecké i pedagogické práci.

F. Jordán

JUBILEUM GÁBORA G. KEMÉNYE

Významný maďarský historik Gábor G. Kemény se dožil 2. června 1975 šedesátí let. Nebývá zvykem v tomto časopise připomínat zvláštním příspěvkem jubilea významných zahraničních historiků. V tomto případě však činíme výjimku, neboť jde o historika, jemuž jsme za mnohé zavázáni. Gábor G. Kemény je jedním z těch čelných maďarských marxistických historiků, který od počátku své dráhy pokládá za jeden ze stěžejních úkolů své práce prohloubení přátelství se sousedními národy a zdůraznění vzájemných vztahů mezi národy dnešní socialistické soustavy. K tomuto cíli vydal již dlouhou řadu monografií, edic, bibliografií i dilčích studií, jež svědčí o jeho mimořádné erudici i příslovečně pracovitosti a také neobyčejném rozhledu po studované problematice.

Ústřední pozornost věnoval vždy vývinu národnostní otázky v Uhrách. Již v roce 1946 vydal první část monografie o rozvoji národnostní otázky v Uhrách v letech 1790 až 1918 (*A magyar nemzetiségi kérdés története. I. rész. A nemzetiségi kérdés a törvények és tervezetek tükrében. 1790–1918*. Budapest 1946, 188 stran). Využil zde především různých legislativních pramenů a návrhů na řešení národnostní otázky v Uhrách; nejpodrobněji se zabývá národnostními zákony z let 1849 a 1868. Poté v roce 1952 přikročil k vydávání svého dosud neukončeného grandiózního díla edice dokumentů k národnostní otázce za dualismu. Až dosud vyšlo pět svazků této gigantické práce (*Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában I, 1867–1892, 919 s.; II, 1892–1900, 967 s.; III, 1900–1903, 714 s.; IV, 1903–1906, 749 s.; V, 1906–1913, 739 s.*; Budapest 1952–1971), která umožňuje na základě dokumentárního materiálu detailně sledovat vývin národnostní otázky v Uhrách v období dualismu.

První svazek publikoval zejména dokumenty vztahující se k národnostnímu zákonu v roce 1868 a vystoupení šovinistické národnostní politiky uherské vlády za ministerského předsedy Kálmána Tiszy. Vybrané dokumenty používá i na úlohu pokrokových činitelů maďarské opoziční politiky, kteří se postavili nesmlouvavě proti politice národnostního útlaku, tak jako to učinil poslanec Lajos Mocsáry, jehož vybrané spisy uveřejnil Gábor G. Kemény jíž v roce 1958 (*Mocsáry Lajos válogatott írásai*, Budapest 1958, 799 s.). Mocsáry nálezel spolu se Svetozárem Miletičem a dalšími představiteli potlačovaných uherských národností k nejstatečnějším obráncům jejich práv na půdě uherského parlamentu.

Druhý svazek Keményovy edice o národnostní otázce v Uhrách za dualismu byl věnován důležité problematice devadesátých let 19. století, kdy po odchodu Mocsáryho z politické scény v roce 1892 převládají šovinistické tendence také v opozičních kruzích, zejména v Umírněné opozici, vedené Albertem Apponyim. Proces proti představitelům sedmihradských Rumunů v květnu 1895, nepříznivá reakce na národnostní sjezd v Budapešti v srpnu 1895 a jiné skutečnosti svědčí o narůstání maďarizačních tendencí v lůně oficiální uherské politiky, a to jak ve vládním, tak i v opozičním táboře. Dokumenty Keményovy edice to dokládají velmi přesvědčivě; celkové ovzduší této doby názorně přiblíží heslo šovinistického redaktora listu Budapešti Hirlap Jenő Rákosiho „třicet miliónů Maďarů“, jež požadovalo naprostou asimilaci nemaďarských obyvatel Uher.

Třetí svazek Keményovy edice dokládá stále větší zájem mezinárodní veřejnosti o národnostní otázku v Uhrách a jeho příčiny (vystěhovalectví do Ameriky, větší zájem pokrokových evropských kruhů u tuto problematiku atd.). Zároveň dokládá pokusy Széllovy vlády o přechodné umírnění v národnostní politice a návrat k liberálnější praxi šedesátých let 19. století.

Čtvrtý svazek obráží naopak nepříznivou změnu v národnostní politice uherské vlády po pádu Széllové a růst aktivity národnostních politiků zejména v souvislosti s požadavkem všeobecného volebního práva, který nastolil revoluční rok 1905. V tomto svazku stejně jako v předchozích přihlíží Kemény rovněž k národnostní politice uherské sociální demokracie a snaží se tak dát celkový vyvážený přehled uherské politiky na tomto poli.

Pátý svazek zahrnuje nejdrastičtější období národnostní politiky uherské vlády, reprezentované školskými zákony Alberta Apponyiho, a na základě bohatého dokumentárního materiálu ukazuje na jejich reakční a protilidový charakter. V této době národnostní útlak v Uhrách vrcholil a národnostní otázka přispěla i k prohloubení krize dualismu v Uhrách, již s konečnou platností vyřešila pak první světová válka a její revoluční vyznění umožněné světodějným vítězstvím Velké říjnové socialistické revoluce.

Keményova edice o národnostní otázce v Uhrách za dualismu patří k dílům příkladně internacionalistickým, které strohou řečí dokumentů přináší jednoznačné odsouzení šovinistické a protilidové politiky uherské vlády a uherských vládnoucích kruhů v národnostní otázce, která byla hlavní překážkou přátelské spolupráce všech národů Uher.

Obdobný význam jako tato Keményova edice, avšak na rozdíl od ní širší populární vědecké uplatnění, má jeho výběrová antologie o dějinách vztahů Maďarů k sousedním národům (*A szomszéd népekkel való kapcsolataink történetéből*, Budapest 1962, 1040 s.). Jde o reprezentativní edici, mající dokumentovat především kladné vztahy Maďarů k jejich sousedům jako předstupeň k současné spolupráci v rámci socialistického tábora. Převážná část zde uveřejněného materiálu má širší kulturně historický a literární charakter. Velmi mnoho dokumentů se zde vztahuje i k stykům česko-slovensko-maďarským. Edice se snaží postihnout vzájemnou tradici např. v případech husitství a Huňadovců, v rámci protitureckého boje, působení Jana Amose Komenského v Uhrách i vztahy za národního obrození. Jsou tu doklady o stycích dvou významných představitelů národního hnutí v 1. polovině 19. století Františka Palackého a Mihálye Vörösmartyho, o maďarské tématice v Kollárových Zpěvankách, kultu Istvána Széchenyiho u sousedních národů (připomenuta je např. Škorpíková studie o Széchenyim v Hronce z r. 1837) atd. Mnoho místa je věnováno zájmu Boženy Němcové o Uhry, českým překladům Vörösmartyova Sžozatu, českému ohlasu Madáchovy Tragédie člověka, ale i politickému sblížení představitelů „nové slovenské školy“ a maďarských liberálů, středoevropské tématice v díle maďarského revolučního symbolisty Endre Adyho, Hviezdoslavové vztahu k Maďarům i poezii českých děl-

nických básníků na stránkách maďarského proletářského tisku. Podrobně je na základě dokumentů objasněn i vztah Zsigmonda Móricze k sousedním národům, kulturně politická činnost Antona Straky v Budapešti ve třicátých letech našeho století i rozvoj kulturních vztahů Maďarů s jejich sousedy po osvobození Maďarska Sovětskou armádou po roce 1945. Tato část názorně ukazuje, jak se rodila nová kulturní spolupráce socialistických zemí a která ze současných vědeckých a kulturních osobností k ní nejvíce přispěla.

Gábor G. Kemény vynikl nejen jako editor, nýbrž i jako bibliograf. S jeho jménem je spjat zejména čtvrtý svazek Maďarské historické bibliografie 1825–1867 (*Magyar történeti bibliográfia 1825–1867*, 675 s.), který zpracoval společně s László Katusem. Jde o vzornou bibliografii, která kromě rozsáhlé literatury využila v účtyhodné formě zejména soudobý tisk. Jinou jeho významnou bibliografií je bibliografie týkající se národnostní problematiky v údobí maďarského národně osvobozeneckého boje let 1848–1849, jak se obrazel v revolučním vojenském tisku (*Társadalom és nemzetiség a szabadságharc hadi lapjaiban*, Budapest 1957, 173 s.).

Keményova tvořivá vědecká činnost se dotýkala i celé řady dalších odvětví. Redigoval třísvazkovou syntézu maďarsko-ruských literárních vztahů (*Tanulmányok a magyar-orosz irodalmi kapcsolatok köréből* 1–3, Budapest 1961, 595 s., 487 s., 487 s.), vydal vybraná díla László Telekiho (*Teleki László, Válogatott munkái* 1–2, Budapest 1961, 446 s., 341 s.) a zasloužil se také o poznání maďarského dělnického hnutí, zejména jeho vztahu k I. internacionále (srov. jeho příspěvek ve sborníku *Az I. Internacionálé és Magyarország*, Budapest 1964).

Nelze zde vypočítat všechny aspekty bohaté a plodné vědecké dráhy Gábora G. Keménye. Kromě bezprostřední tvůrčí vědecké činnosti uplatňuje své znalosti i v řadě vědeckých společností a komisí, z nichž je pro nás zvláště cenná jeho obětavá práce ve smíšené československo-maďarské historické komisi. Obrovská práce, kterou Gábor G. Kemény dosud vykonal na poli upevňování vědecké spolupráce socialistických zemí, jež přinesla značný užitek i československé historiografii, nemůže být slovy dost dobře oceněna. Věříme, že ani tato veliká a nedocenitelná práce nebude jeho posledním slovem a že můžeme z jeho pera očekávat ještě celou řadu edic, bibliografií, monografií a vědeckých studií v dalších letech jeho bohatého a tvořivého života.

R. Pražák

MATERIÁLY Z VĚDECKÝCH KONFERENCÍ POŘÁDANÝCH KATEDROU HISTORIE A ARCHÍVNICTVÍ

Díky pochopení redakce Časopisu Matice moravské mohly být vydány materiály jednání dvou konferencí, které pořádala katedra historie a archivnictví. Obě konference, bohatě navštívené pracovníky nejen vysokých škol a vědeckých ústavů, nýbrž i pracovníky archivů a muzeí, seznamovaly s projektem výzkumu dějin Moravy i s prvními výsledky práce. Konference pořádaná v r. 1972 se zabývala obecně dějiny Moravy, konference v r. 1974 speciálně otázkami vývoje dělnického hnutí.

Časopis Matice moravské, r. 1973, č. 1–2, přinesl materiály z konference o dějích Moravy, která se konala 11. a 12. dubna 1972. Seznámil především s pozdravným dopisem akademika Josefa Poulíka, místopředsedy ČSAV, který měl přednést referát. Pro vážné služební zaneprázdnění poslal jen pozdravný dopis. Je zde uveřejněn hlavní referát přednesený vedoucím pořádací katedry prof. dr. Františkem Jordánem, CSc. Zabýval se v něm stavem zpracování a perspektivami studia dějin Moravy. V hutném výkladu postihl všechny hlavní problémy, které před okruhem badatelů stojí. Ukázal na všechny pozitivní momenty dosavadního zpracování dějin Moravy, stejně jako na negativní momenty, které se dokonce i v době nedávno minulé objevily. Ukázal, že badatelské skupině katedry historie a archivnictví je jasná koncepce díla, že katedra chce rozvinout práci v nejlepší slova smyslu kolektivní. Doc. dr. Josef Bartoš, CSc., z katedry historie Palackého univerzity v Olomouci se zaměřil ve svém referátu na problémy vztahu regionálního bádání k zpracování dějin Moravy. V metodicky neobyčejně přínosném vystoupení zaměřil se na objasnění vazeb,